

บทที่ 2

แนวทฤษฎีเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศ

ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นระยะ ๆ ทั้งด้านนโยบาย รูปแบบและแนวทางการดำเนินงาน กองวิเทศสัมพันธ์ เป็นหน่วยงานกลาง ของกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ในการประสานงานความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศ ทั้งในสถานะประเทศไทย เป็นผู้รับและผู้ให้ จึงจำเป็นต้องติดตามความเคลื่อนไหวดังกล่าว และปรับการทำงานให้ทัน และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเสมอ ตัวอย่างทางการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ และเห็นได้ชัดเจนในปัจจุบันคือ การเปลี่ยนแปลงที่ประเทศไทยเปลี่ยนจากการเป็นผู้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศมาเป็นความร่วมมือ (ข่าวสาร กวส., 2537)

ปรัชญาการให้ความช่วยเหลือ

การให้ความช่วยเหลือมีปรัชญาที่สำคัญอยู่ 3 ประการ

1. การให้จากประเทศที่พัฒนาแล้วสู่ประเทศกำลังพัฒนา โดยให้ในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น วัสดุ อุปกรณ์ ทุน ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ เพื่อประโยชน์ร่วมกันของทั้ง 2 ฝ่าย
2. เป็นการให้เพื่อให้ผู้รับช่วยตัวเองได้ ดังนั้นโครงการที่ได้รับความช่วยเหลือต่าง ๆ จึงมีระยะสั้นสุด
3. การให้ดังกล่าวไม่ใช่เป็นการให้เปล่า ผู้รับจะต้องมีความพร้อมและมีส่วนร่วมสมทบ เช่น บุคลากร สถานที่ งบประมาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะหลังนี้ การให้ความช่วยเหลือ (Technical Assistance) ได้พัฒนารูปแบบกลายเป็นความร่วมมือ (Technical Cooperation) ซึ่งทั้งประเทศผู้ให้และผู้รับ จะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ร่วมกัน

วิวัฒนาการให้ความช่วยเหลือ

การให้ความช่วยเหลือเริ่มมีมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้มีวิวัฒนาการจนถึงปัจจุบัน โดยมีมูลเหตุของความช่วยเหลือ สรุปได้ดังนี้

1. ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน การให้ความช่วยเหลือประเภทนี้ ยังคงมีให้เห็นอยู่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว เป็นต้น

2. ความช่วยเหลือเพื่อความมั่นคง เช่น ในช่วงของสงครามเกาหลีและสงครามเวียดนาม ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาอย่างมาก โดยถือเป็นการป้องกันการแพร่กระจายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคในขณะนั้น

3. ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาซึ่งมุ่งเน้นสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาของประเทศผู้รับ การให้ความช่วยเหลือในรูปแบบนี้ได้เปลี่ยนเป็นความร่วมมือ โดยผู้ให้จะตั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ผู้รับมีส่วนร่วม (Participate) ในโครงการความช่วยเหลือ เช่น การร่วม สมทบงบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร เป็นต้น

4. ความช่วยเหลือเพื่อการค้า เป็นการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ซึ่งโยงไปสู่การค้า หรือการลงทุน หรือเป็นการใช้ความช่วยเหลือเป็นหัวหอกทางการค้า เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อให้ประเทศผู้รับ เกิดความรู้ ความชำนาญ ในการใช้อุปกรณ์นั้น ๆ เมื่อประเทศผู้รับต้องการใช้อุปกรณ์ในคราวต่อไปก็จะสั่งซื้อจากประเทศผู้ผลิต เพราะมีความคุ้นเคยการใช้อุปกรณ์นั้นดีแล้ว เป็นต้น

5. ความร่วมมือแบบเท่าเทียมกัน (Partnership Cooperation) เป็นการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบใหม่ ทั้งผู้ให้และผู้รับมีบทบาทร่วมมือกันอย่างเท่าเทียมกันทั้ง 2 ฝ่าย และมีผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Benefit) ซึ่งประเทศไทยใช้เป็นกลยุทธ์ใหม่ในการเจรจากับต่างประเทศ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 ประการคือ มีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน (Complementarity) มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutuality) และมีความเป็นเสถียรภาพ (Solidarity) ซึ่งความร่วมมือในลักษณะนี้สามารถเปลี่ยนแปลงจากทวิภาคีที่มีอยู่ไปเป็นแบบไตรภาคี โดยประเทศผู้ให้ต่าง ๆ จะร่วมมือกับประเทศไทย เพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศในภูมิภาคนี้ได้

ทำไมประเทศไทยจึงต้องรับความช่วยเหลือ

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา งบประมาณในการพัฒนาประเทศในแต่ละปีมีอยู่จำกัด การกู้เงินจากภายในประเทศและต่างประเทศ ไม่สามารถทำได้เท่าที่ต้องการ เพราะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับระบบการเงินและเขตแดนการกู้เงิน ดังนั้น ในอดีตการรับความช่วยเหลือจึงมาทดแทนและเสริมแทนงบประมาณประจำ ปัจจุบันประเทศไทยเจริญมากขึ้น ความช่วยเหลือแบบผู้ให้ (Donor) และผู้รับ (Receipient) จะลดน้อยลงไป โดยปรับเปลี่ยนมาเป็นความร่วมมือแบบเท่าเทียมกันแทน

แนวโน้มการรับความช่วยเหลือจากประเทศ

ความช่วยเหลือที่ประเทศไทยได้รับมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ แต่อย่างไรก็ดีจะยังไม่หมดไป เพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบ ทั้งนี้เพราะระดับการพัฒนาตามทันกันยาก ประเทศไทยยังคงต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ด้านการแพทย์ อุตสาหกรรม การสื่อสารคมนาคม รวมทั้งการพัฒนาบุคลากร และที่สำคัญความช่วยเหลือที่ให้แก่ประเทศไทย เพื่อช่วยพัฒนาประเทศอื่น ๆ อีกต่อหนึ่ง เช่น ประเทศญี่ปุ่นช่วยจัดสร้างสถาบันพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐาน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีในภูมิภาคนี้โดยการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมภายในระดับภูมิภาคและนานาชาติ (International and Regional Training Course) ความร่วมมือนี้จะมีส่วนในการพัฒนาสถาบันการฝึกอบรมและบุคลากรของไทยด้วย จึงจะเห็นได้ว่า ความร่วมมือที่ประเทศจะได้รับยังคงมีต่อไป แต่ประเทศไทยก็จะต้องปรับปรุงแบบของความร่วมมือที่จะขอให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงด้วย

บทบาทของประเทศไทยในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือ

จุดเริ่มต้นการเป็นผู้ให้ของประเทศไทย เริ่มจากประเทศผู้ให้เห็นว่า ประเทศไทยได้พัฒนาถึงระดับหนึ่งแล้ว และมีศักยภาพในการถ่ายทอดเทคโนโลยี จึงได้ขอให้จัดหลักสูตรฝึกอบรมแก่สมาชิกตามแผนโคลัมโบและต่อมาเมื่อประเทศไทยมีความพร้อมมากขึ้นได้ร่วมมือกับแหล่งผู้ให้อื่นจัดหลักสูตรฝึกอบรมขึ้นในประเทศไทยลักษณะการฝึกอบรมให้แก่ประเทศที่สาม (Third Country Training) เช่น ประเทศไทยร่วมมือกับญี่ปุ่นจัดอบรมให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ทั้งนี้ผลประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับคือ

1. เป็นการพัฒนาสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่จัดฝึกอบรม
2. เป็นการพัฒนาบุคลากรไทย เช่น วิทยากรต่าง ๆ
3. เป็นการพัฒนาเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยที่ได้รับคัดเลือกให้ร่วมการฝึกอบรมด้วย ทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์กับผู้รับทุนอื่น ๆ
4. ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศไทย และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศผู้รับด้วย

ในปี พ.ศ.2534 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของประเทศไทยในการเป็นผู้ให้ โดยรัฐบาลมี

นโยบายที่ชัดเจน ที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในกลุ่มอินโดจีนและได้เพิ่มงบประมาณจากประมาณ 40 ล้านบาทต่อปี เป็นประมาณ 250 ล้านบาทในปัจจุบัน โดยได้ตั้งเป้าหมายในการให้ความช่วยเหลือไว้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อเสริมสร้างและสนับสนุนนโยบายต่างประเทศของไทย และความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ
2. เพื่อส่งเสริมสมรรถนะสถาบันและบุคลากรไทยทั้งทางภาครัฐและเอกชน ได้มีโอกาสพัฒนาขีดความสามารถในเชิงวิชาการ
3. เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและธุรกิจเอกชนในการส่งสินค้าออกและการลงทุน
4. เพื่อเผยแพร่เทคโนโลยี และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและวิชาการของไทยรวมทั้งการปลูกฝังค่านิยมความรู้สึกที่ดีต่อประเทศไทย

สำหรับการจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มผู้รับแบ่งเป็น 4 ระดับ เรียงตามระดับคือ กลุ่มอินโดจีนและพม่า กลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิกและแอฟริกา กลุ่มอาเซียน และกลุ่มอื่น ๆ

ประเภทของความช่วยเหลือ

การให้ความช่วยเหลือแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. Thai Internationals Cooperation Program (TICP) ได้แก่ รัฐบาลไทยเป็นผู้ให้ทุนแก่ประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ ในการฝึกอบรม ศึกษา และดูงาน
2. Third Country Training Program (TCIP) ได้แก่ รัฐบาลไทยร่วมมือกับประเทศที่สามในการจัดอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่จากประเทศกำลังพัฒนาในประเทศไทย
3. Technical Cooperation among Developing Countries (TCDC) ได้แก่ การร่วมมือในระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนา โดยการร่วมกันออกค่าใช้จ่าย เช่น โครงการร่วมมือกับประเทศจีน ฝ่ายจีนจะรับภาระค่าใช้จ่ายระหว่างประเทศ เช่น ค่าเดินทางของผู้รับทุนจีนส่วนรัฐบาลไทยจะรับภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในทำนองกลับกัน ถ้าฝ่ายไทยเดินทางไปจีน รัฐบาลไทยจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เมื่อไปถึงประเทศจีนแล้วรัฐบาลจีนจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดเช่นกัน